

Podnikatelská přitažlivost zemí střední a východní Evropy

Tomáš Kozelský

EU Office České spořitelny

EU OFFICE

Česká spořitelna, a.s.
Budějovická 1518/13a,b
140 00 Praha 4

tel.: +420 956 718 012

fax: +420 224 641 301

EU_office@csas.cz

<http://www.csas.cz/eu>

Jan Jedlička

+420 956 718 014

jjedlicka@csas.cz

Tomáš Kozelský

+420 956 718 013

tkozelsky@csas.cz

Tereza Hrtúsová

+420 956 718 012

thrtusova@csas.cz

Radek Novák

+420 956 718 015

radeknovak@csas.cz

Úvod

Vypadá to, že po několikaletém půstu se všechny členské státy Evropské unie konečně dočkaly hospodářského růstu. Jak si však vedou státy střední a východní Evropy? Na vybrané státy V4 (neboli Visegrádské čtyřky) ČR, Polsko, Slovensko, Maďarsko, další sousední státy ČR a tedy Německo, Rakousko a východními státy Rumunsko a Bulharsko se podíváme blíže nejen z makroekonomického pohledu, ale i podnikatelského.

Ekonomická situace vybraných zemí Evropské unie se po překonání nedávné hospodářské krize nese ve znamení umírněného růstu. Nejedná se o region ekonomických tygrů, ale převážně o země s vysokou dosaženou životní úrovní; s kvalitním vzděláním a s koupěschopnou pracovní silou, která zná svou cenu.

Podstatná je proexportní orientace zmiňovaných ekonomik, mezi nimiž Slovensko, Německo a Rakousko sdílí společnou měnu Euro, ke které se podle platných pravidel Evropské unie v následujících letech mají přidat všechny státy (výjimku mají pouze státy Spojené království a Dánsko, tzv. opt-out).

Výzvou těchto vybraných zemí je téma, které se obecně pojí s nedávnou finanční krizí – udržitelné veřejné zadlužení a boj s nezaměstnaností. V poslední době je i aktuální udržet kladnou inflaci a hlavně dlouhodobě udržitelný hospodářský růst. K lákání zahraničních investorů země využívají široký vějíř dotací a pobídek. S využitím těchto asistenčních programů lze v těchto zemích získat podporu z veřejných rozpočtů obvykle ve výši 10 až 50 % způsobilých výdajů v závislosti na velikosti podniku a země, respektive konkrétního regionu.

Země se také liší v oblasti přímého zdanění a zejména státy střední a východní Evropy patří v evropském prostředí mezi ty, které se snaží nalákat zahraniční investory na relativně nízké sazby daní. Země lze charakterizovat vysokou ochranou zahraničních investorů a z globálního hlediska efektivní veřejnou správou.

Základní geografické a demografické ukazatele v roce 2014

Stát	Počet obyvatel (tis.)	Rozloha (km ²)	Měna	Délka dálnic (km)	Podíl obyvatelstva s internetem ^{*)}
ČR	10 512	78 867	Koruna	734	63,5 %
Maďarsko	9 879	93 028	Forint	1 477	62,5 %
Německo	80 780	357 022	Euro	12 819	80,6 %
Polsko	38 495	312 685	Złoty	2 737	58,3 %
Rakousko	8 508	83 871	Euro	1 719	72,2 %
Rumunsko	19 943	238 391	Leu	337	39,0 %
Slovensko	5 416	49 035	Euro	417	75,0 %
Bulharsko	7 245	110 879	Lev	458	46,9 %

Zdroj: IMF, CIA World Factbook, Evropská komise; *) data za rok 2013

Makroekonomický vývoj

V posledních letech bylo nejvíce rostoucí zemí ze sledovaného regionu Polsko, jehož průměrný růst HDP dosahoval ke 3 %. Polsko těží z velkého vnitřního trhu, silné domácí spotřeby a dlouhodobě rozumné makroekonomické politiky. Mezi další relativně rychle rostoucí ekonomiky z vybraných států patří Slovensko s Německem.

Obě země jsou vysoce exportně orientované se silnou expozicí na rostoucí asijské trhy (Německo přímo, Slovensko nepřímo prostřednictvím německých odběratelů). Úspěch obou zemí je rovněž spojen s dříve provedenými strukturálními reformami (daňové a sociální na Slovensku, resp. trhu práce v Německu), německá exportní lokomotiva těžila i nadále těží z relativně pro ně slabého eura. Podle odhadu Evropské komise si Polsko pro roky 2015 a 2016 zachová úlohu regionálního ekonomického lídra s růstem 3,2 % respektive 3,4 %. Solidní výkonnosti dosáhnou i státy Slovensko, Rumunsko a Česká republika. Inflační tlaky nejsou v současné Evropě problémem a v některých zemích zejména v jižní části kontinentu panují obavy spíše z deflačních tlaků. Relativně nejvyšší inflaci ve sledovaném regionu se očekává pro letošní rok v Rumunsku ve výši 1,2 %.

Mírnou deflaci zažije letos ze sledovaných států Polsko a Bulharsko. Pokud se vyplní prognóza Evropské komise, měla by inflace ve všech členských státech v roce 2016 dosáhnout kladných hodnot.

Odhad klíčových makroekonomických indikátorů pro rok 2015 (v %)

	Růst HDP	Inflace	Běžný účet p.b. ^{*)}	Saldo veř. rozpočtů ^{*)}	Veřejný dluh ^{*)}
ČR	2,5	0,8	-0,3	-2,0	44,4
Maďarsko	2,4	0,8	4,4	-2,7	77,2
Německo	1,5	0,1	8,0	0,2	71,9
Polsko	3,2	-0,2	-1,5	-2,9	49,9
Rakousko	0,8	1,1	2,6	-2,0	86,4
Rumunsko	2,7	1,2	-1,1	-1,5	39,1
Slovensko	2,5	0,4	0,8	-2,8	54,9
Bulharsko	0,8	-0,5	2,1	-3,0	27,8
EU	1,7	0,2	1,9	-2,6	88,3

Zdroj: Evropská komise, *) k HDP

Sledované státy jsou většinou silně proexportně orientovány, a tudíž mají běžný účet platební bilance v přebytku či zhruba vyrovnaný. Určitým extrémem je Německo, které nejen pod vlivem slabého eura dosahuje přebytku běžného účtu ve výši 8 % HDP. Relativně nejhoršího výsledku dosáhlo v této kategorii Polsko se schodkem -1,5 % HDP.

Určitým problémem pro tyto státy se jeví stav veřejných financí. Státy sice splňují Maastrichtské kritérium týkající se podílu deficitu státního rozpočtu na HDP, který musí být menší než 3 %, ale i tak je tu určitě prostor ke zlepšení. S deficitem státního rozpočtu souvisí i výše veřejného dluhu, který tyto státy mají pod průměrem Evropské unie.

Trh práce

Vybrané členské státy Evropské unie představují početný pracovní trh s velkou kupní silou. Ze sledovaných států krom Slovenska a Bulharska mají všechny míru nezaměstnanosti nižší než je průměr Evropské unie. Nízkou mírou nezaměstnanosti pohybující se kolem 5 % se mohou pochlubit státy Rakousko a Německo. V „závěsu“ je s 6,1% mírou nezaměstnanosti Česká republika. Nejvyšší míra nezaměstnanosti v roce 2014 v daném „regionu“ byla na Slovensku ve výši 13,4 %, což je oproti 25% míře nezaměstnanosti, jež panuje třeba ve Španělsku a Řecku, poměrně nízkou hodnotou.

Vzhledem k pozitivním prognózám do dalších let ohledně růstu ekonomiky se předpokládá i zlepšování situace na trhu práce, což by se mělo odrážet i v dalším růstu spotřeby domácností.

Ukazatele trhu práce ve vybraných členských státech v roce 2013

	Absolventi SŠ ¹⁾	Absolventi VŠ ²⁾	Pracovní síla (v tis.)	Míra nezaměstnanosti ³⁾
ČR	72,4 %	20,5 %	4 937	6,1 %
Maďarsko	60,0 %	22,5 %	3 938	7,7 %
Německo	57,9 %	28,5 %	39 531	5,0 %
Polsko	64,4 %	25,8 %	15 568	9,1 %
Rakousko	62,4 %	20,7 %	4 175	5,0 %
Rumunsko	60,6 %	15,7 %	9 247	7,0 %
Slovensko	72,0 %	19,9 %	2 329	13,4 %
Bulharsko	56,3 %	25,6 %	2 935	11,7 %
EU	46,7 %	28,4 %	216 508	10,2 %

Zdroj: Eurostat, Evropská komise; ¹⁾ podíl absolventů SŠ ve věku 25–64 let na počtu obyvatel daného regionu, ²⁾ podíl absolventů VŠ ve věku 25–64 let na počtu obyvatel daného regionu ³⁾ data za rok 2014

Minimální mzda v členských státech Evropské unie zůstává v jejich samostatné kompetenci, není řešena na nadnárodní evropské úrovni, takže nemá jednotnou podobu či nastavení. Minimální mzda není z 28 členských států stanovena ve státech Dánsko, Finsko, Itálie, Kypr, Rakousko a Švédsko.

V těchto státech sice není stanovena statutární minimální mzda, ale mzdy bývají často uplatňovány na úrovni jednotlivých odvětví či oborů. V Německu jsou stanoveny tarify pro některá povolání a profese, obdobně tomu je i v Rakousku.

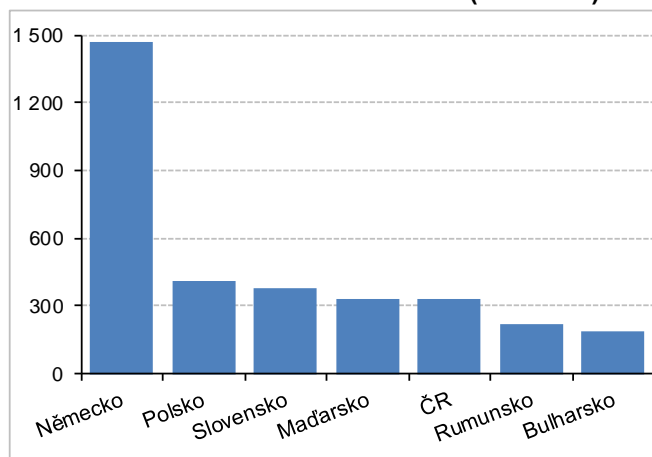
V Německu je navíc nově od 1. ledna 2015 stanovena hodinová minimální mzda ve výši 8,5 eura za hodinu, které tak má nejvyšší minimální mzdu ze sledovaných států v euro vyjádření. Naopak nejnižší je v Bulharsku a Rumunsku.

Další srovnání ceny práce přináší i přehled průměrných měsíčních nákladů práce. Náklady práce vyjadřují výdaje zaměstnavatele, které souvisejí se zaměstnáváním pracovníků.

Zahrnují náhrady zaměstnancům (včetně mezd, platů v penězích a v naturáliích, příspěvků zaměstnavatelů na sociální zabezpečení); náklady na odborné vzdělávání a ostatní výdaje (jako jsou náklady na přijímání pracovníků, výdaje na pracovní oděvy a daně z mezd považované za náklady práce mínus jakékoli přijaté podpory). Náklady práce jsou mimo jiné i významným faktorem konkurenční pozice mezi jednotlivými státy.

Výrazné rozdíly v průměrných měsíčních nákladech práce jsou nejen ve sledovaných členských zemích, ale i mezi jednotlivými odvětvími. Tradičně nižší náklady práce jsou ve státech bývalého východního bloku (hlavně v Rumunsku a Bulharsku). Asi nikoho nepřekvapí, že naopak nejvyšší náklady práce z těchto vybraných zemí EU jsou v Rakousku a Německu.

Měsíční minimální mzda v roce 2015 (v eurech)

Zdroj: Eurostat

Průměrné měsíční náklady práce ve vybraných odvětvích v roce 2013 v EUR

	Podnikatelská sféra	Zpracovatelský průmysl	Stavebnictví	Velkoobchod a maloobchod; ...	Doprava a skladování
ČR	1 573	1 480	1 467	1 512	1 493
Maďarsko	1 364	1 336	1 080	1 220	1 250
Německo	4 356	4 867	3 510	3 662	3 526
Polsko	1 294	1 173	1 139	1 076	1 170
Rakousko	4 562	4 713	4 212	3 830	4 673
Rumunsko	879	745	704	772	918
Slovensko	1 263	1 255	1 210	1 118	1 127
Bulharsko	542	434	425	544	580
EU	3 526	3 525	3 132	3 027	3 318

Zdroj: Eurostat

Dotace a investiční pobídky

Všechny evropské státy, včetně sledované množiny zemí, lákají zahraniční investory na nejrůznější pobídkové a dotační programy. Z důvodu zachování férového konkurenčního prostředí na jednotném trhu jsou tyto programy upravovány na centrální úrovni v Bruselu ve formě tzv. regionální podpory.

Jejím cílem je podpořit méně rozvinuté regiony v rámci Evropské unie, přispět k jejich rozvoji a to především díky podpoře investic a vytváření nových pracovních míst. Regionální podpora může být poskytnuta všem členským státům v maximální výši stanovených Evropskou komisí.

Aby mohla být regionální podpora (ve formě dotace či investiční pobídky) investorovi poskytnuta, musí být daná investice především slučitelná s vnitřním trhem, tzn.: musí jít o investici, která má jasně vymezený cíl společného zájmu; investice musí mít potřebu státní intervence; investice musí být prokázána jako vhodná pro regionální podporu; motivační účinek podpory; podpora musí být omezena na minimum; nutnost zamezení negativním účinkům podpory; prokázání transparentnosti podpory.

Regionální podpora se nevztahuje na odvětví oceli, syntetických vláken, podporu letišť a energetiky. Speciální úprava podpory se dále vztahuje na odvětví rybolovu a akvakultury, zemědělství, nebo dopravu (tato odvětví mohou být částečně nebo zcela vyloučena z regionální podpory).

Podpora těchto odvětví je Evropskou unií upravována individuálně.

Přehled regionálních podpor ve vybraných členských státech pro celé období 2014-2020

Stát	Maximální intenzita regionální podpory pro regiony NUTS II			
	malé podniky	střední podniky	velké podniky	výjimky + regiony bez podpory
Česká republika	45 %	35 %	25 %	Praha bez podpory
Polsko	45-70 %	35-60 %	25-50 %	Varšava (2014-2017, max. 15 %) (2018-2020, max. 10 %)
Slovensko	45-55 %	35-45 %	25-35 %	Bratislava bez podpory
Rumunsko	55-70 %	45-60 %	35-50 %	Bukurešť a Ilfov 10-35 %
Maďarsko	45-70 %	35-60 %	25-50 %	Budapešť 20-35 %
Německo	30-50 %	20-30 %	10-20 %	
Rakousko	30 %	20 %	10 %	
Bulharsko	50-70 %	50-60 %	50 %	Yugozaapaden 25-45 %

Zdroj: Evropská komise

Daně - základní přehled

V daňové oblasti proběhla v EU harmonizace prakticky jen u nepřímých daní, které jsou upravovány evropskými směnicemi, které stanovují pravidla týkající se počtu a výše jednotlivých sazeb. Harmonizace je na vysokém stupni jak v oblasti selektivních nepřímých daní uvalených na vybrané komodity (tzv. spotřební daně), tak i u všeobecné nepřímé daně, která má v EU podobu daně z přidané hodnoty. Základní sazba DPH nesmí být dle evropských směrnic nižší než 15 % a členské státy mohou uplatňovat jednu či dvě snížené sazby, které však nesmí být nižší než 5 %.

Směrnice však také povoluje po určité přechodné období využívat i nižší než 5% sazbu daně (tzv. super snížená sazba). Určitou další výjimku v podobě „mezisazby“ (parking rate) DPH ve výši 12 % využívá Rakousko (na víno z farem). Mezisazba zmírňuje přechod ze snížené sazby DPH na sazbu základní.

V oblasti daně z příjmu fyzických osob si jednotlivé státy EU samy určují, jaká bude její výsledná podoba, ať už se to týká počtu nebo výše sazeb, slevy na dani atd.

Stejně není tak daleko rozvinut systém unijní harmonizace v oblasti daně z příjmu právnických osob jako u DPH nebo spotřební daně. Členská spolupráce probíhá zejména u zamezení dvojího zdanění a i v boji proti daňovým únikům.

Systémy a vývoj sazeb a zdanitelných příjmů u daně z příjmu fyzických osob jsou v režii členských států EU. Proto spektrum konstrukce této daně je velmi široké. Od relativně jednoduchých systémů, kdy státy mají zavedené lineární (rovné) sazby daně nebo těchto sazeb v rámci klouzavě progresivních sazeb mají několik, až po rozdílné zdanění dle sociálního postavení atd.

Některé státy EU však k obecné či základní sazbě připočítávají různé přírážky či lokální sazby (Německo). V Německu mají navíc ještě 5,5% solidární přírážku. Proto maximální či celková sazba korporátní daně bývá vyšší než sazba základní (v případě Německa to činí kolem 30 %).

Pokud však hledáte nejnižší sazbu korporátní daně v celé EU, najdete ji v Bulharsku ve výši 10 %.

Přehled daňových sazeb (v %)

	Sazby daně z příjmu		Sazby DPH	
	fyzických osob	právnických osob	snížená sazba	základní sazba
ČR	15 / 22	19	10 / 15	21
Maďarsko	16	19	5 / 18	27
Německo	0 / 14-42 / 45	15	7	19
Polsko	18 / 32	19	5 / 8	23
Rakousko	0 / 36,5 / 43,2 / 50	25	10	20
Rumunsko	16	16	5 / 9	24
Slovensko	19 / 25	22	10	20
Bulharsko	10	10	9	20

Zdroj: EK (DG TAXUD), KPMG, Deloitte, EY, ministerstva financí; Evropská komise, VAT Rates Applied in the Member States of the European Union